

Jelena Barna^a, Biljana Trifunović^b

^a Klinički centar Vojvodine

^b Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

Email: jelenabarna@gmail.com

Faktorska struktura upitnika namenjenog ispitivanju ranih maladaptivnih šema

Šema terapija je psihoterapijski pristup namenjen tretiranju hroničnih psiholoških poremećaja uz pretpostavku da nastaju usled nepovoljnih iskustava tokom ranog razvoja osobe. Ovakav pristup može da pomogne u radu sa licima lišenim slobode. U osnovi Šema terapije je koncept ranih maladaptivnih šema (RMŠ). Najnovija verzija upitnika (70 ajtema) za ispitivanje postojanja i izraženosti RMŠ obuhvata 18 šema, podeljenih u pet domena, koji mogu biti posmatrani kao faktori drugog reda (Nepripadanje i odbijanje, Oštećenje autonomije i Izvođenja, Oštećenje granica, Usmerenost na druge, Preterana opreznost i inhibicija). Iako autor koncepta RMŠ pretpostavlja postojanje pet domena, nalazi više istraživanja koja su proveravala faktorsku strukturu različitih formi upitnika namenjenih ispitivanju RMŠ upućuju na tri šema domena. Cilj istraživanja je ispitivanje faktorske strukture treće, skraćene verzije upitnika za ispitivanje RMŠ (YSQ – S3) na zatvorskoj populaciji.

Uzorak je činilo 153 lica lišena slobode koja se nalaze u tri Kazneno – popravna zavoda u našoj zemlji, pri čemu je bilo 35 ispitanika ženskog pola i 118 muškog, prosečne starosti 35.65 godina (SD = 9.28). Eksploratornom faktorskom analizom, razmatranjem različitih kriterijuma ekstrakcije poput Gutman Kajzerovog, paralelne analize i Velicerov MAP testa, izdvojena su tri faktora koja objašnjavaju 65.36% ukupne varijanse osnovnog skupa korišćenih varijabli. Prvi faktor u objašnjenju ukupne varijanse učestvuje sa 50.16% i opisuje teškoće u sposobnosti osobe da se odvoji i funkcionise van dominantnog uticaja drugih. Karakteriše ga zavisnost od drugih ljudi, primarno usled uverenja osobe da jena adekvatna i oštećena, te jena zivan Oštećenje autonomije uz uverenje o ličnoj defektnosti. Drugi faktor objašnjava 9.04% ukupne varijanse i nazvan je Oštećenje granica i traženje priznanja od drugih. Odnosi se na teškoće u poštovanju socijalnih normi, uz doživljaj lične superiornosti koju osobe teže da ostvare kroz pribavljanje pažnje i divljenja od strane drugih ljudi. Preterana opreznost i inhibicija usled straha od napuštanja je naziv trećeg faktora kojim je objašnjeno 4.51% ukupne varijanse. Faktor se odnosi

na rigidnost u mišljenju, uz strog stav prema sebi i zahtev za inhibiranjem sopstvenih emocija. Do ove inhibicije dolazi usled straha osobe da će biti napuštena od strane voljenih osoba, pri čemu će sama biti kriva za to.

Faktorska struktura YSQ-S3 upitnika dobijena u ovom istraživanju je u najvećoj meri korespondentna sa strukturom na koju upućuje prvo istraživanje kom je bio cilj otkrivanje strukture upitnika za ispitivanje RMŠ na našem govornom području. Rezultati pružaju još jednu potvrdu trofaktorske strukture upitnika namenjenih ispitivanju RMŠ.

Ključne reči: rane maladaptivne šeme, faktorska analiza, lica lišena slobode

Factor structure of the questionnaire for examining early maladaptive schemas

Schema therapy is a psychotherapeutic approach for dealing with chronic psychological disorders assuming that they evolve due to having unfavourable experiences during the early stages of one's development. This kind of approach helps in working with people deprived of freedom. Schema therapy is based on the concept of early maladaptive schemas (EMS). The latest version of the questionnaire (70 items) for examining the existence and severity of EMS consists of 18 schemas, divided into five domains, which can be seen as second-order factors (Non-affiliation and rejection, Autonomy and performance damage, Boundaries damage, Focus on others, Over-cautiousness and over-inhibition). Although the author of the EMS concept supposes the existence of five domains, the results of various research dealing with the factor structure of different forms of questionnaires for examining EMS indicate three schema domains. The goal of the research is examining the factor structure of the third, shortened version of the questionnaire for examining EMS (YSQ-S3) on prison populations.

The sample consisted of 153 people deprived of freedom, situated in three correctional facilities in our country, 35 of which were female and 118 male, with the average age of 35,65 years ($SD = 9.28$). By using the exploratory factor analysis and looking into various criteria of extraction such as the Guttman-Kaiser, parallel analysis and Velicer's MAP test, three factors which explain 65.36% of the total variance of the basic group of used variables were subtracted. The first factor participates in the explanation of the total variance with 50.16% and explains the difficulties in a person's ability to individualize and function without the dominant influence of others. It is characterised by dependency on others, primarily due to

the person's belief that he or she is inadequate and damaged, which is why it is called Autonomy damage with the certainty of personal defectivity. The other factor explains 9.04% of the total variance and it is called Boundaries damage and searching for acknowledgment from others. It deals with difficulties in respecting the social norms, with the feeling of personal superiority that the persons tend to achieve by seeking attention and admiration from other people. Over-cautiousness and over-inhibition is the name of the third factor used to explain 4.51% of the total variance. This factor refers to being rigid in reasoning, with a strict attitude towards oneself and inhibiting one's own emotions. This inhibition occurs due to fear a person has from being abandoned by loved ones, due to his or her own mistakes.

Factor structure YSQ-S3 of the questionnaire which was the result of this research mostly corresponds to the structure indicated by the first research, whose goal was discovering the structures of questionnaires for examining EMS on our speaking area. The result gives another confirmation of the three-factor structure of the questionnaire for examining EMS.

Keywords: early maladaptive schemas, factor analysis, people deprived of freedom

Tatjana Mentus^a, Goran Opačić^b

^a *Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu*

^b *Odeljenje za psihologiju, Filozofski Fakultet, Univerzitet u Beogradu*

Email: mentus@fasper.bg.ac.rs

Provera validnosti dimenzije Upravljanja Impresijom

Upravljanje impresijom predstavlja dimenziju socijalno poželjnog odgovaranja, a koja se odnosi na tendenciju obmanjivanja drugih. U brojnim istraživanjima je pokazano da umesto stila ili seta odgovaranja, ova skala meri crtu ličnosti. Ovaj rad usmeren je na proveru validnosti ove dimenzije kao mere skale socijalno poželjnog odgovaranja ili sa druge strane substancijalne varijable ličnosti. Postavlja se pitanje koju od dimenzija ličnosti ova osobina najviše zamagluje? Saradljivost se odnosi na osobine prihvatanja, konformiranja, uviđanja i poštovanja. Osobe niskih skorova na ovoj dimenziji karakteriše agresivno ponašanje, kompetitivnost, ali i upravljanje impresijom i sebičnost. U istraživanju je učestvovalo 235 ispitanika kojima su